

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

มวลมนุษยชาติในโลกที่อาศัยอยู่ในประเทศต่างๆ ล้วนแต่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรม คือวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันเข้าใจและซาบซึ้งยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและคนในสังคมนั้น (สุพัตรา สุภาพ, 2523 : 140) โดยเฉพาะสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งมีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง มีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดถือในการปฏิบัติและมีส่วนช่วยจรรโลงให้สังคมดำรงอยู่ด้วยความสงบสุขตลอดมา รวมทั้งวัฒนธรรมไทยก็เป็นร่องรอยของวิถีชีวิตที่ก้าวผ่านแต่ละยุคแต่ละสมัย อันมีวิวัฒนาการต่อเนื่องและไม่ขาดสายจนถึงปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537 : 1)

ที่ผ่านมาการดำเนินงานทางด้านส่งเสริมวัฒนธรรมไทยนั้น เริ่มปรากฏหลักฐานอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม โดยมีการก่อตั้งกระทรวงวัฒนธรรม ขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2495 โดยมีการกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรมไทยในตอนนั้นค่อนข้างแปลก เช่น การประกาศ รัฐนิยม ซึ่งเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นเรื่องความเป็นชาตินิยมอย่างสูง อย่างไรก็ตามเราอาจเรียกการดำเนินการในตอนนั้นว่าเป็นยุคการรณรงค์วัฒนธรรมครั้งแรกก็เป็นได้ ต่อมาในยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นได้มีเหตุการณ์ที่พลิกผันอย่างมากในเรื่องวัฒนธรรม นั่นคือได้เปลี่ยนนโยบายมามุ่งเน้นในเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก จนทำให้เกิดภาวะขาดความสมดุลขึ้นในสังคมไทย จนกระทั่งพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เริ่มเล็งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย และได้ก่อตั้งสำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการขึ้นมารับผิดชอบดูแลในเรื่องดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2522 จากนั้นมางานวัฒนธรรม ก็เริ่มเป็นงานที่เด่นชัดขึ้นโดยมีการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไว้อย่างชัดเจน

ปัจจุบันรัฐบาลซึ่งนำโดย ฯพณฯ นายชวน หลีกภัยได้ให้ความสำคัญทั้งงานด้านเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาด้านสังคม และได้บรรจุงานด้านวัฒนธรรมไว้ในนโยบายหัวข้อที่ 8.2.2 ว่า **จะรณรงค์ให้ประชาชน องค์กร สถาบันต่างๆและชุมชน ร่วมกิจกรรม อนุรักษ์ส่งเสริมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น**" และในวันที่ 17 สิงหาคม 2536 นายปราโมทย์ สุขุม ประธานกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงได้มีการนำเรื่อง การรณรงค์วัฒนธรรมไทย เสนอต่อคณะรัฐมนตรี และมีมติเห็นชอบกำหนดให้วันที่ 5 ธันวาคม 2536 - 5 ธันวาคม 2537 เป็น "ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย" ทั้งนี้เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน และเยาวชนตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมไทยรวมทั้งร่วมมือกันอนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรมไทยอันดีงาม พร้อมกับแก้ไขวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

หากแต่มีผู้กล่าวว่า **"เมื่อใดก็ตามที่มีการรณรงค์ต่อสังคม ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ย่อมแสดงให้เห็นว่าสังคมนั้นกำลังประสบปัญหา หรืออาจจะกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตและกำลังหาทางออกอย่างยิ่ง"** (ไทยรัฐ, 2537 : 8) ซึ่งคำกล่าวนี้ก็สอดคล้องกับผลการวิจัย ของสำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ค้นพบว่า (อารียา อัครวิฑูรลักษณ์, 2537 : 76) สภาพปัจจุบันทางวัฒนธรรมไทยนั้นกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตจากการพัฒนาประเทศในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ที่ให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานจากภาคเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม **อันมีผลส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความสับสนในเรื่องจิตสำนึกและค่านิยม เกิดความขัดแย้งระหว่างบทบาทหน้าที่ของบุคลากรและสถาบันต่างๆทางสังคมมากขึ้นรวมทั้งส่งผลกระทบต่อโครงสร้างและแบบแผนประเพณีดั้งเดิมที่ดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไปด้วย** ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ของสังคมแบบ "ประชาธิปไตย" ก็เป็นไปอย่างสับสนด้วยการใช้เงินและอิทธิพลเป็นฐาน ขาดแนวทางที่เป็นธรรมทางด้านจิตใจ ทำให้คนไทยถอยห่างออกจากศรัทธาความเชื่อทางศาสนา ซึ่งเคยใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดภาวะเสื่อมทรามทางศีลธรรมและจริยธรรมอย่างน่าวิตก

ประการสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนให้การยอมรับว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมก็คือ ยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร **"Information Age"** เพราะระบบข่าวสารและการติดต่อเป็น

ไปอย่างรวดเร็วมาก ทำให้กระแสวัฒนธรรมต่างๆ จึงไหลเข้าสู่สังคมไทย เป็นผลให้เกิดการรับวัฒนธรรมต่างๆ ภายใต้อิทธิพลของความต้องการทันสมัย และก้าวหน้า อย่างขาดการเลือกสรรให้ประสานสอดคล้องกับรากฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทย และได้สร้างภาวะกดดันให้แก่วัฒนธรรมไทย จนเกิดการสั่นคลอนอย่างรุนแรง

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2537 : 1-4) ก็ได้กล่าวถึงวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีปัญหากระทบกว้างต่อการพัฒนาบุคคลและพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ที่ทางรัฐบาลควรจะหยิบยกมาแก้ไขอย่างรีบด่วนคือ ปัญหาที่คนในสังคมเห็นความสำคัญของวัตถุนิยมมากกว่าความสำคัญในความเป็นมนุษย์ (Human centred) เช่น การยอมขายให้ลูกสาวไปเป็นโสเภณีเพื่อต้องการผลตอบแทนในการดำรงชีวิต ปัญหาของคนในชนบทในสังคมซึ่งอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบทางเศรษฐกิจและสังคม ขาดหลักยึดในชีวิตกลายเป็นคนสับสนทางวัฒนธรรม ปัญหาในเรื่องความสูญเสียความภูมิใจในพื้นที่ฐานทางวัฒนธรรม ในเรื่องภูมิปัญญาความเชื่อมั่นในตนเอง เช่น คนชนบทที่เคยยอมรับและพัฒนาสืบทอดวัฒนธรรมกันมาอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น กลับถูกดูแคลนว่าล้าหลังป่าเถื่อน เนื่องจากเกิดการไหลของ "วัฒนธรรมกรุงเทพ" จนเป็นเหตุให้วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมหลายอย่างต้องสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย สุดท้ายก็คือปัญหาการใช้ทรัพยากรของมนุษย์ในสังคมอย่างไม่ยับยั้งเนื่องมาจากค่านิยมในเรื่องการเอาเปรียบธรรมชาติ จนทำให้ระบบนิเวศน์วิทยาเสียสมดุล

จะเห็นว่าปัญหาทางวัฒนธรรมนั้นถึงขั้นวิกฤติ และกลายเป็นปัญหาอันใหญ่หลวงของสังคมไทย หากแต่ปัญหานี้มิได้เป็นเพียงเฉพาะประเทศไทยเท่านั้นแต่ยังเกิดขึ้นในโลกที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีทางวัตถุโดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรม จนองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศให้ ปี 2531-2540 เป็นทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม (World Decade for Culture Development 1988-1997) ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมอันมีส่วนเสริมสร้างความสำเร็จในการพัฒนาและความเข้าใจระหว่างชุมชนต่างๆทุกระดับในประเทศ

ดังนั้นรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ควรจะต้องคำนึงและวิเคราะห์ถึงความเป็นจริงของวิถีชีวิตคนไทย ที่ต้องมีการเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกกว่าเป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้

ทราบถึงสถานการณ์ และเข้าใจในปัญหาวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น รวมทั้งเข้าใจถึงแนวโน้มของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อจะได้สามารถกำหนดการพัฒนาวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ นั่นคือรัฐบาลควรจะพัฒนาวัฒนธรรมให้เป็นไปอย่างเหมาะสมบนพื้นฐานที่มีอยู่เดิม รวมทั้งเหมาะสมกับความจำเป็นใหม่ในปัจจุบันและอนาคต เพราะประเทศจะดำรงวัฒนธรรมไว้ได้นั้น ต้องเข้าใจถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและจริงจัง พร้อมกับวิเคราะห์เปรียบเทียบว่าอะไรควรอนุรักษ์ อะไรควรละทิ้ง และอะไรที่ยังขาดก็เสริมสร้างขึ้นมาใหม่ ดังนั้นการรณรงค์ในเรื่องวัฒนธรรม จึงไม่ควรเป็นเรื่องที่มีงูประสาสัมพันธแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรเป็นการทำให้ประชาชนเห็นถึงศักดิ์ศรีและมีความเชื่อมั่นในวัฒนธรรมของตนเอง เข้าใจลึกซึ้งในเรื่องภูมิปัญญาและขีดความสามารถ ในการปรับค่านิยม และพร้อมที่จะเตรียมรับความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่จะเกิดขึ้น พร้อมกับดูแลหน่วยงานที่มีหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้ใช้ความรู้ ความคิดและคุณธรรม เป็นสติเห็นยวรั้งไม่ให้เกิดการทำลายคนในสังคมขึ้น รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ควรจะกระทำการอย่างมีดุลภาพระหว่างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมและศีลธรรม ไม่ควรให้ความสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งมากเกินไป

สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติในฐานะที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ได้พยายามที่จะสร้างสรรค์ให้บังเกิดวัฒนธรรมไทยที่ดั่งาม ด้วยการกำหนดขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรม เพื่อใช้ในการรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมไทย และมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมซึ่งเป็นรากฐานในการสร้างความสุขและความมั่นคงในสังคมไทย ซึ่งมีด้วยกัน 11 ประการดังนี้คือ (สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ , 2537 : 10)

1. สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. วิถีครอบครัวและชุมชนไทย
3. ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย
4. ภาษาไทย
5. ระเบียบวินัย
6. ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม
7. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย

8. การแต่งกายไทย
9. ศิลปกรรมไทย
10. วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว
11. วัฒนธรรมกับการพัฒนา

สำหรับสาเหตุที่กำหนดขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมเป็น 11 ประการดังกล่าว เนื่องมาจากในสังคมไทยนั้น สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันหลักของสังคมไทย ที่ควรได้รับการยกย่อง ส่งเสริม เชิดชูให้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม และจากที่ผ่านมามีการพัฒนาที่มุ่งเน้นทางเศรษฐกิจมากเกินไป ทำให้สถาบันครอบครัวขาดความเข้มแข็งมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมถูกละเลย ซึ่งอาจจะนำไปสู่การเกิดปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม อีกทั้งชนบทรอบนอกประเทศไทยที่ดิงามของไทยหลายอย่างถูกละเลย และนำไปใช้อย่างไม่ควรเพราะความไม่เข้าใจความหมายและเนื้อหาที่อย่างต้องแท้ เช่น การสาธิตน้ำด้วยน้ำแข็ง ทำให้เกิดอุบัติเหตุ หรือประเพณีโยนบัวที่ถือเอาความสนุกสนานจากการละเล่นเข้ามาบดบังคุณค่าของประเพณี ส่วนภาษาไทยซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติเกิดความวิตติผิดเพี้ยนอันเนื่องมาจากความนิยมอย่างมกมายในภาษาต่างประเทศจนเกินไป ประกอบกับความมกง่ายและความไม่เข้าใจซาบซึ้ง ในอรรถรสทางภาษาไทย เป็นเหตุให้ใช้ภาษาไทยอย่างขาดความระมัดระวัง เช่น เวลาพูดภาษาไทยปนภาษาอังกฤษคำ ตัวควบกล้ำไม่มี "ร" และ "ล" หรือการตัดพยางค์ในหมู่เยาวชน นิสิต นักศึกษา เช่น คำว่า มหาวิทยาลัย ก็ใช้เพียง "มหาลัย" รวมทั้งการแต่งบทกวีที่ไม่ได้รับการสนับสนุนทำให้ชาติขาดผู้สืบทอดมรดกที่สำคัญไป เรื่องของระเบียบวินัยซึ่งบรรพบุรุษ ได้อบรมสั่งสอนให้ลูกหลานปฏิบัติตามทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับหมู่เหล่าทุกภาคของประเทศ ทั้งในทางตรงและทางอ้อมโดยแฝงไว้ในจารีตประเพณีถูกมองข้าม จนถึงระดับที่เข้าใจผิดว่าคนไทยมีเสรีภาพที่ไม่มีขอบเขต ดังจะเห็นได้จากประโยคที่มักอ้างอย่างเข้าข้างการกระทำของตนว่า "ทำอะไรตามใจคือไทยแท้" หรือค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมอันเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางสังคมถูกละเลย เนื่องจากต้องดิ้นรนเพื่อแสวงหาปัจจัยทางวัตถุ มาเพื่อตอบสนองความต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของผู้คนในสังคม เป็นเหตุให้เกิดความเห็นแก่ตัว ค่านิยมที่ดีถูกมองข้าม ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงและเสื่อมคุณภาพชีวิตและสังคม เช่น การขายลูกสาวเป็นโสเภณีเพื่อทดแทนบุญคุณพ่อแม่ และภาวะทาง

สื่อมวลชน ในฐานะที่เป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดภาษา ประเพณี ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนแนวคิดต่างๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจากชนรุ่นหนึ่งหรือสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง ดังนั้นสื่อมวลชนจึงได้กลายเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญ ซึ่งสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศได้ ดังที่วิลเบอร์ ชรามม์ (Wilbur Schramm) ได้กล่าวไว้ว่า "สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคมได้หลายประการ ซึ่งรวมทั้งมีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมวัฒนธรรมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนนั้นมีผลต่อสังคมและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เพราะประชาชนได้เรียนรู้เรื่องต่างๆทางวัฒนธรรมจากสื่อมวลชน เช่น ช่วยรายงานเหตุการณ์ต่างๆในสังคมเกี่ยวกับวัฒนธรรม ช่วยขยายโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมให้กว้างขวางขึ้น และทำให้ประชาชนทำตามบรรทัดฐานของสังคม (สมัยศ สิมพ์คำ, 2532 : 71-73)

หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่นับวันจะทวีความสำคัญอย่างยิ่ง อันจะถ่ายทอดข่าวสารและความรู้สึกนึกคิดสู่ประชาชน ดังรายงานฉบับหนึ่งของคณะกรรมการกิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียแปซิฟิกขององค์การสหประชาชาติ (ESCAP) ระบุว่า "อนาคตของย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตกอยู่บนบ้านหนังสือพิมพ์พอกับที่ตกอยู่บนปากของผู้นำประเทศ (ซาราเช็กส์ตัน, 2533 : 1) ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากหนังสือพิมพ์ก็อาจจะเป็นในทางลบหรือทางบวกได้ทั้งสิ้น (ฤดีมาส ปางพุดพิงค์, 2528 : 8) รวมทั้งหนังสือพิมพ์ยังสามารถให้รายละเอียดได้มากกว่าสื่อมวลชนอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสมบัติในการชักจูงใจให้ผู้อ่านมีความคิดเห็นคล้อยตามได้ ทั้งนี้เพราะ "หนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนกระจกบานใหญ่ที่จะสะท้อนให้เห็นภาพเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน และข้อเขียนของหนังสือพิมพ์ ยังเป็นพยานเอกสารในการศึกษาค้นคว้าต่อไป (รัตน นุ่มไพศาล, 2522 :9)

ดังนั้นหนังสือพิมพ์ จึงถือเป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญช่องทางหนึ่งที่มีักจะนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาประเทศ อีกทั้งเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยสู่ประชาชนได้ ทั้งในรูปข่าว บทความ สารคดี และอื่นๆ อันสะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในการกล่าวถึงเรื่องทางวัฒนธรรม

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย" เพื่อต้องการทราบถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ รูปแบบของเนื้อหาที่น่าสนใจ ขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรม และระดับของประเภทวัฒนธรรมที่น่าสนใจในหนังสือพิมพ์ว่าเป็นอย่างไร และจะแตกต่างกันหรือไม่ ในช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ซึ่งอาจจะมีประโยชน์สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลเพื่อวางแผนปรับปรุงแก้ไข และใช้ในการรณรงค์และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปริมาณความถี่ในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยของหนังสือพิมพ์เปรียบเทียบช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย เปรียบเทียบช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ขอบข่ายของเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย ที่น่าสนใจในหนังสือพิมพ์ เปรียบเทียบช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย
4. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย เปรียบเทียบช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย
5. เพื่อทราบประเภทของวัฒนธรรมที่ใช้ในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยของหนังสือพิมพ์ว่าเป็นในทิศทางใด

ปัญหานำวิจัย

1. ช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย หนังสือพิมพ์จะมีปริมาณความถี่ในการนำเสนอเนื้อหาแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
2. ช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย รูปแบบในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยของหนังสือพิมพ์จะแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
3. ช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ขอบข่ายของเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยในหนังสือพิมพ์ จะแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
4. ช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย บทบาทในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
5. ช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ประเภทวัฒนธรรมที่หนังสือพิมพ์ใช้นำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยจะแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

สมมุติฐานการวิจัย

1. ช่วงหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย หนังสือพิมพ์จะมีปริมาณความถี่ในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยมากกว่าช่วงก่อนรณรงค์วัฒนธรรมไทย
2. ช่วงก่อนและหลังประกาศรณรงค์วัฒนธรรมไทยหนังสือพิมพ์ รูปแบบในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยของหนังสือพิมพ์จะแตกต่างกัน

3. ช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยในหนังสือพิมพ์จะแตกต่างกัน

4. ช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย บทบาทในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยของหนังสือจะแตกต่างกัน

5. ช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ประเภทของวัฒนธรรมที่ใช้ในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยจะแตกต่างกัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาครั้งนี้จะยึดแผนแม่บทปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย พ.ศ.2537 ของสำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) มาประกอบในการแบ่งขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมในการวิจัยครั้งนี้

2. การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะเนื้อหาที่ปรากฏชัดเจนว่าเป็นเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย หากเนื้อหาที่ไม่ปรากฏว่าเป็นเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยที่ชัดเจน จะไม่นำมาวิเคราะห์

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อลงรหัสในแต่ละรายเรื่อง สามารถลงรหัสในแต่ละหัวข้อได้มากกว่า 1 ครั้ง หากพบว่าเรื่องใดมีความคาบเกี่ยวและเกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กำหนดในแง่ขอบข่ายเนื้อหา บทบาทในการนำเสนอเนื้อหา ก็สามารถลงได้มากกว่า 1 ประเภท

ขอบเขตที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะมุ่งศึกษาเฉพาะเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่มีลักษณะส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ไม่ได้ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่มีลักษณะ

ทำลายวัฒนธรรมในทางอ้อม เช่น การเสนอภาพโป๊ การลงภาพฆ่ากัน โดยจะศึกษาเนื้อหาเหล่านี้จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยทั้งประเภทเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ที่จำหน่ายในกรุงเทพมหานคร เฉพาะกรอบเข้าเท่านั้น โดยจะศึกษาทั้งสิ้น 6 ชื่อฉบับแบ่งประเภทละ 3 ฉบับได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ , เดลินิวส์, ข่าวสด, ผู้จัดการ, สยามรัฐ, มติชน

ช่วงเวลาที่ทำการศึกษา คือ ช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ซึ่งจากมติรัฐบาลกำหนดให้วันที่ 5 ธันวาคม 2536 - 5 ธันวาคม 2537 เป็นปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ดังนั้นจะแบ่งช่วงเวลาออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงก่อนประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย คือ วันที่ 1 มกราคม - 30 สิงหาคม 2536 และช่วงหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทยคือ วันที่ 1 มกราคม - 30 สิงหาคม 2537 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 16 เดือน

นิยามศัพท์ในการวิจัย

บทบาทของหนังสือพิมพ์ หมายถึง การให้ความสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย แต่ในที่นี้จะแบ่งบทบาทในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย เป็น 6 บทบาทคือ

1. บทบาทเป็นผู้แจ้งข่าวสาร (Information) หมายถึง การเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยว่ามีเหตุการณ์อะไรทางวัฒนธรรมไทยเกิดขึ้นที่ไหน อย่างไร เพื่อให้ความรู้กับประชาชน โดยในเนื้อหาดังกล่าวไม่มีการแสดงความคิดเห็นใดๆของผู้เสนอข่าว

2. บทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนและร่วมมือ (Encouragement & cooperation) หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยที่ได้รับจากหน่วยงานต่างๆ และเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยของหนังสือพิมพ์ที่เสนอในลักษณะเชิงสนับสนุนหรือเห็นด้วยต่อปีการรณรงค์วัฒนธรรมไทย

3. บทบาทเป็นผู้ให้แนวคิดและปลุกจิตสำนึก (Initiator & Inspiration) หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยโดยมีการให้แง่คิดและประเด็นใหม่ๆเกี่ยวกับวัฒนธรรมแก่ผู้อ่าน รวมทั้งตักเตือน ให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมไทย และร่วมมือกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

4. บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา (Solve a Problem) หมายถึง การเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาของวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย พร้อมทั้งมีการนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหามีเหตุผล

5. บทบาทเป็นผู้สร้างบรรยากาศ (Creation) หมายถึง การเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย โดยมีการหยิบยกบุคคลที่ได้รับการยกย่องทางวัฒนธรรม พร้อมกับเชิญชวนให้ประชาชนร่วมกิจกรรมต่างๆทางวัฒนธรรม ในโอกาสปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย

6. บทบาทเป็นช่องทางสื่อสารกลับ (Feedback) หมายถึง เนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยที่ผู้อ่านเขียนมาถึงหนังสือพิมพ์ แล้วทางหนังสือพิมพ์มีการโต้ตอบเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ผู้อ่านสนใจและมีปัญหาใคร่รู้

การส่งเสริมวัฒนธรรมไทย หมายถึง เนื้อหาที่เสนอนั้นเป็นการเอื้อหรือสนับสนุนให้เห็นถึงความคุณค่าของวัฒนธรรมไทย หรืออาจจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งให้เห็นเหตุผลและเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาให้วัฒนธรรมเป็นไปในลักษณะที่ดีขึ้น

ขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย หมายถึง ลักษณะเนื้อหาที่เกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมและถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาอย่างมีแบบแผน แต่ในที่นี้จะวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย โดยยึดตามแผนแม่บทของปีรณรงค์วัฒนธรรมไทยและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 7 ดังนี้

1. วัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ หมายถึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเชิญชวนให้ประชาชน หน่วยงานต่างๆร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและปลูกฝังให้เกิดความจงรักภักดี และซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์คุณต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เช่น การจัดกิจกรรมให้ในวันวาระและวันสำคัญต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสถาบันทั้งสาม

2. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึงเนื้อหาที่ส่งเสริม เผยแพร่ อนุรักษ์ ถ่ายทอด วิจัยและแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย ทั้ง ประเพณีระดับชาติและระดับท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแต่งงาน ประเพณีสร้างบ้านเรือน

3. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับการสนับสนุนปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย หมายถึง เนื้อหาที่นำเสนองานหรือกิจกรรมที่จัดขึ้นในปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ซึ่งอาจรวมวัฒนธรรมไทยในหลายๆขอบข่ายเข้าด้วยกัน เช่น งานมหกรรมวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่จังหวัดพิษณุโลก

4. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยและวัฒนธรรมไทย หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ ส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา ถ่ายทอด งาน หรือบุคคลที่เกี่ยวกับศิลปะไทยทุกแขนงอันได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรม-โบสถ์ วิหาร ราชวัง ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม ดนตรี วรรณคดี นาฏศิลป์ รวมทั้งการวิจัยแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรมไทยในแขนงต่างๆอย่างกว้างทั้งภายใน และภายนอกประเทศ และในทุกๆหน่วยงานของรัฐและเอกชน ส่วนวัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวกับภาษาไทย หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวกับการส่งเสริม เผยแพร่ งานวิจัยและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการการปลูกฝังให้ประชาชนมีการพูด อ่าน เขียน ภาษาไทยให้ถูกต้อง และการรายงานถึงกิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมฉันทลักษณ์ไทยในรูปแบบต่างๆ เช่นการประกวดคำขวัญ การประกวดเรียงความ

5. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับการแต่งกายไทย หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้คนเกิดความนิยมในการแต่งกายไทย รวมทั้งทำให้เห็นคุณค่าของผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าเครื่องนุ่มห่มของไทย หรือเรื่องที่แสดงความภาคภูมิใจในการแต่งกายไทย ตลอดจนเนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่ร่วมมือกันแต่งกายไทย และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเครื่องนุ่มห่มไทย

6. วัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวกับวิถีครอบครัวในสังคมไทย หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวกับการส่งเสริม เผยแพร่ ถ่ายทอดให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัวไทยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งมั่นคงในสถาบันครอบครัวและสถาบันอื่นๆในสังคมไทย

7. วัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวกับค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวกับการส่งเสริม เผยแพร่และปลูกฝังถึงความเชื่อในสิ่งที่ดีงาม คุณธรรมและจริยธรรมที่ดีในสังคมไทย เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีน้ำใจ การอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส

8. วัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญา หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและเผยแพร่การพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยที่ใช้สติปัญญาความสามารถของตนในการดำเนินชีวิตที่อันมีแนวทางที่ถูกต้องและดีงาม รวมทั้งการวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิถีชีวิตกับภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาประชาชนให้อยู่ดีกินดีขึ้น

9. วัฒนธรรมไทยกับการพัฒนาและการท่องเที่ยว หมายถึง เนื้อหาที่มีส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ให้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไทย โดยเน้นไปใน

ทางการพัฒนาคุณภาพสังคมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาที่ทำให้เกิดที่ให้เกิด ดุลยภาพมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วนวัฒนธรรมไทยกับการท่องเที่ยวจะเป็นการส่งเสริมให้ หน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้เข้าใจถึงคุณค่าและสาระของวัฒนธรรมไทย ร่วมมือ ปฏิบัติและจัดกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทยและสร้างภาพลักษณ์และความประทับใจใน คุณค่าของวัฒนธรรมไทยให้ปรากฏแก่นักท่องเที่ยว

ปริมาณความถี่ หมายถึง จำนวนในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย โดยนับ จำนวนชิ้นของเนื้อหา

รูปแบบของเนื้อหา หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในรูปแบบข่าว บทความ คอลัมน์ประจำ สารคดี บทบรรณาธิการ

1. ข่าว หมายถึง รายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้โดยเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นความจริง น่าสนใจ โดยจะประกอบด้วยความนำและเนื้อข่าวและไม่ลงชื่อผู้เขียน

2. บทความ หมายถึง ความเรียงหรือร้อยกรองที่มีการแสดงออกในเรื่องของความคิดเห็น ซึ่งอาจจะเป็นบทความวิชาการ บทความวิเคราะห์วิจารณ์หนังสือพิมพ์

3. สารคดี หมายถึง เนื้อหาที่เป็นความเรียงหรือร้อยกรองที่เสนอเนื้อหาที่เป็นจริงในเชิง นวนิยาย ด้วยความประณีตละเอียดละออและสามารถสร้างอารมณ์ให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน รวมทั้งจะการ นำภาพวาด ภาพเขียนมาใช้เป็นส่วนประกอบการนำเสนอให้ผู้อ่านเข้าใจมากขึ้น

4. คอลัมน์ประจำ หมายถึง เนื้อหาที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีความยาวจำกัดในเนื้อที่ เฉพาะ มักจะมีการลงชื่อผู้เขียนหรือใส่นามปากกาและมีตำแหน่งหน้าประจำ

5. บทบรรณาธิการ หมายถึง เนื้อหาที่แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบและยุติธรรม พร้อมกับชี้แนะทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ ปัญหาอย่างเป็นกลาง

ประเภทของวัฒนธรรม สำหรับงานวิจัยครั้งนี้จะจำแนกเป็น 3 ระดับคือ

1. ประเภทของวัฒนธรรมไทยระดับรูปธรรม (วัตถุ) หมายถึง ลักษณะเนื้อหาวัฒนธรรมไทยที่กล่าวถึงในทางวัตถุ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เครื่องแต่งกายไทย ศิลปะต่างๆ รวมทั้งภาษาไทย
2. ประเภทของวัฒนธรรมไทยระดับนามธรรม (ทางจิตใจ) หมายถึง ลักษณะเนื้อหาที่ส่งเสริมในทางจิตใจหรือทางความคิดหรือแบบแผนประเพณี การปฏิบัติทางศาสนาที่สืบทอดต่อกันมา จริยธรรมที่กลุ่มสังคมเห็นว่าเหมาะสม เช่น จริยธรรมคุณธรรม ระเบียบวินัยและค่านิยมที่ดี วิถีชีวิต และภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี
3. ประเภทของวัฒนธรรมไทยทั้งระดับรูปธรรมและนามธรรม หมายถึง ลักษณะเนื้อหาที่มีผสมกันทั้งการกล่าวถึงวัฒนธรรมในเชิงวัตถุและวัฒนธรรมในเชิงจิตใจ เช่น การจัดกิจกรรมในปรีณรงค์วัฒนธรรมไทย จะมีการเสนอวัฒนธรรมทั้งที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ศิลปะต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีการกล่าวถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทยในเชิงนามธรรม

หนังสือพิมพ์ หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มีการจำหน่าย มีการกำหนดการออกเป็นที่แน่นอน แต่ในที่นี้จะดูหนังสือพิมพ์ที่ออกเป็นรายวัน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน สยามรัฐ และผู้จัดการรายวัน

ช่วงก่อนและหลังประกาศปรีณรงค์วัฒนธรรมไทย คือ ระยะเวลาที่ใช้ศึกษาก่อนและหลังประกาศปรีณรงค์วัฒนธรรมไทย ซึ่งจากมติรัฐบาลกำหนดให้วันที่ 5 ธันวาคม 2536 - 5 ธันวาคม 2537 โดยแบ่งเป็นช่วงก่อนและหลังอย่างละ 8 เดือนคือ ช่วงก่อนประกาศปรีณรงค์วัฒนธรรมไทย โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - สิงหาคม 2536 และช่วงหลังประกาศปรีณรงค์วัฒนธรรมไทยโดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 30 สิงหาคม 2537 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 16 เดือน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงปริมาณ รูปแบบและขอบข่ายของเนื้อหา เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่ได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์
2. ผลที่ได้รับจะเป็นแนวทางในการวางแผนการใช้สื่อหนังสือพิมพ์เป็นสื่อในการให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยแก่ประชาชน
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการจัดทำ ปรับปรุง การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยต่อสื่อมวลชน และวางแผนการสื่อสารเพื่อเสริมให้มีเนื้อหาในด้านนี้ให้มากขึ้น
4. หนังสือพิมพ์ สามารถใช้ข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และเพิ่มบทบาทของตนเองในการเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในอันที่จะพัฒนางานวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับงานพัฒนาประเทศ